

Program profilaktyki Przedszkola w ZSP w Lubawce

– do realizacji w latach 2016-2020

WSTĘP

„Agresywne i bezwzględne” – w taki sposób często opisywane są dzieci w naszych czasach. Skargi dotyczące agresywności dzieci, a także trudności poradzenia sobie z nimi są ogromnym problemem społecznym. Trzeba wiele czasu i środków przeznaczyć na umiejętne ograniczenie i zapobieganie agresywności u dzieci. Opisując zachowanie agresywne dzieci, opiekunowie ich często stwierdzają, że przewidując agresywne zachowanie starają się temu zapobiec. Polega to z reguły na wydaniu zakazów lub nakazów ograniczających aktywność dzieci. Konsekwencją takiego postępowania jest to, iż dziecko walcząc o swoje prawa łamie zakazy lub stara się je omijać różnymi nieakceptowanymi społecznie metodami. To z kolei prowadzi do sytuacji konfliktowych i zachowań agresywnych. Szukamy wtedy rozwiązania, w jaki sposób można najlepiej wyciszyć emocje oraz rozwiązać problem. Ich siła zmusza nas do działania. Chodzi tu o jasne reguły przeciwko agresywnemu zachowaniu, których każda grupa potrzebuje, a więc o umowne uzgodnienia i jasne konsekwencje.

W codziennym życiu przedszkolaka agresja może „pojawić się” w każdym miejscu i czasie (sprzeczki, przewiska, kłótnie, obraźliwe słowa, popychanie, dokuczanie, niszczenie i zabieranie). Agresja może występować w **postaci fizycznej lub słownej, a także bezpośredniej-skierowanej na osobę lub rzecz wywołującą uczucie wrogości i w formie przemieszczonej-skierowanej na obiekt zastępczy.**

Przemoc – to zachowania agresywne i jednocześnie destruktywne w stosunku do innej osoby lub grupy osób, w wyniku których inne osoby ponoszą uszczerbek na ciele lub w zakresie funkcji psychicznych. Jest to bezpośrednie oddziaływanie jednego człowieka na drugiego, w celu zmuszenia go do zmiany zachowań, zmiany systemu wartości, bądź poglądów w jakiejś sprawie. Działanie takie stwarza sytuacje zagrażające bezpieczeństwu fizycznemu lub psychicznemu

CELE I ZAŁOŻENIA

Program obejmuje problematykę zapobiegania i eliminowania agresji wśród dzieci w wieku przedszkolnym.

Cele główne:

- rozwijanie umiejętności społecznych dzieci, które są niezbędne w poprawnych relacjach z dziećmi i dorosłymi
- minimalizowanie i eliminowanie (w miarę możliwości) zachowań sygnalizujących agresję, przejawianych przez dzieci w wieku przedszkolnym

Cele szczegółowe:

- uczenie się lepszego rozumienia siebie samych i innych
- budzenie poczucia własnej wartości i silnej tożsamości
- nawiązywanie pozytywnych interakcji
- dostrzeganie, rozpoznawanie i nazywanie własnych oraz cudzych uczuć
- rozpoznawanie zachowań agresywnych i przyczyn agresji
- opanowywanie i przezwyciężanie zachowań agresywnych
- pokojowe rozwiązywanie konfliktów
- rozszerzenie współpracy z Poradnią Pedagogiczno-Psychologiczną
- współpraca z rodzicami

Program jest skorelowany z kierunkowymi zadaniami przedszkola tj.:

- eliminowanie zachowań patologicznych
- kształcenie umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych.

Współczesne podejście do profilaktyki zakłada, że u podstaw przejawiania przez dzieci zachowań ryzykownych leżą te same lub podobne motywy. Zachowania te służą:

- zaspokojeniu najważniejszych potrzeb psychicznych (miłości, akceptacji, uznania, bezpieczeństwa, przynależności),
- realizacji ważnych zadań rozwojowych (np. określenie własnej tożsamości, uzyskanie niezależności od dorosłych),
- radzeniu sobie z przeżywanymi trudnościami życiowymi (redukcja lęku i frustracji)

FORMY I ŚRODKI REALIZACJI

Podstawą, a zarazem środkiem do osiągnięcia celów wynikających z zadań programowych są głównie zabawy i ćwiczenia interakcyjne. Stanowią podłoże do prowadzenia rozmów na określony temat, umożliwiają zdobywanie doświadczeń społecznych w typowych sytuacjach życia codziennego. Poza tym pomagają dzieciom zbyt mocno pobudzonym emocjonalnie osiągnąć stan odprężenia.

W planie zadania powinny być realizowane głównie poprzez zabawy, gry oraz pogadanki, rozmowy, zajęcia plastyczne, pantomimy, dramę, symulację i inne. Dominującą formą są metody aktywizujące dziecko i jego działalność.

WARUNKI REALIZACJI PLANU:

Nauczyciel:

- dba o poziom swojej wiedzy z zakresu profilaktyki dotyczącej agresji u małych dzieci
- nie stosuje w swojej pracy i życiu żadnych form przemocy – słownej, fizycznej
- uczy poszanowania godności każdego człowieka
- jest wzorem do naśladowania dla swoich wychowanków
- w pracy wytwarza atmosferę życzliwości i otwartości
- wymaga dobrego zachowania od siebie i innych
- udziela pomocy dzieciom w każdej sprawie
- pełni rolę wspierającą rodziców w sytuacjach trudnych wychowawczo (gazetka tematyczna, udostępnienie literatury fachowej, ułatwienie kontaktu ze specjalistami)

Rodzice:

- nie stosują agresji w swoim życiu
- są konsekwentni w przestrzeganiu określonych zasad wychowawczych
- wychowują dzieci w duchu koleżeńskości, tolerancji i szacunku dla każdego człowieka
- interesują się sukcesami i porażkami dziecka
- utrzymują stały kontakt z wychowawcami
- angażują się w działania na rzecz współpracy przedszkola z rodziną w organizację uroczystości przedszkolnych)
- w przypadku sytuacji trudnej wychowawczo, ustalają z nauczycielem i przestrzegają kierunków oddziaływań wychowawczych

EWALUACJA

Ewaluacja będzie końcowym, podsumowującym etapem realizacji planu, umożliwi jego ocenę, wskaże pozytywne i negatywne strony, wynikię w trakcie realizacji.

Przeprowadzając ewaluację, należy odpowiedzieć na następujące pytania:

1. Co zamierzano osiągnąć, realizując opracowany plan?
2. Co osiągnięto (po czym to poznać)?
3. Czego nie osiągnięto (po czym to poznać)?
4. Jakich zmian należy dokonać, by w pełni zrealizować założone cele?

Pożądane efekty

Jeżeli dzieci:

- w mniejszym stopniu będą przejawiać zachowania sygnalizujące agresję,
- będą potrafiły częściej pokojowo rozwiązywać konflikty,
- będą potrafiły opanowywać stany emocjonalne wywołujące agresję,
- integracja grupy wzrośnie, a klimat emocjonalny ulegnie poprawie,

- poszerzy się współpraca z rodzicami, nauczycielami, Poradnią Pedagogiczno-Psychologiczną,
 - podmioty owej współpracy włączą się do realizacji opracowanego planu,
- to będzie można uznać dokonane działania za sukces w działalności wychowawczo-profilaktycznej.

ZADANIA I SPOSOBY REALIZACJI:

1. Uczenie się lepszego rozumienia siebie i innych ludzi

- integracja grupy
- tworzenie pozytywnych relacji w grupie
- kształtowanie umiejętności wykazywania zrozumienia dla innych
- rozwijanie sfery emocjonalnej dziecka (empatia)
- budowanie atmosfery zaufania

Sposoby:

1. Zabawy i tańce integracyjne
2. Pedagogika zabawy
3. Elementy dramy, wcielanie się w role
4. Pogadanki na temat sytuacji życia codziennego z wykorzystaniem literatury, ilustracji, filmów dla dzieci itp.

Dziecko:

- poznaje sposoby nawiązywania przyjaznych kontaktów z innymi,
- uczy się lepiej rozumieć siebie i innych

2. Budowanie poczucia własnej wartości

- kształtowanie umiejętności budowania poczucia własnej wartości
- dowartościowywanie dzieci o niskiej samoocenie
- kształtowanie umiejętności asertywnych
- wdrażanie do wyboru zachowań społecznie akceptowanych

Sposoby:

1. Album rysunkowy wykonany przez dzieci- „Kim Jestem?” itp.
2. Rozmowy kierowane na temat „Jestem dumny z...” , „Lubię u siebie...” itp.
3. Zabawa integracyjna- „Uliczka przyjaźni” itp.

Dziecko:

- uczy się dostrzegać w sobie pozytywne cechy,
- potrafi dostrzegać pozytywne cechy u innych,
- pomaga innym w kłopotach,
- zwraca uwagę na fakt, że każdy człowiek posiada negatywne i pozytywne cechy,
- uczy się pozytywnego spojrzenia na siebie i na innych,
- przejawia tendencję do wyboru zachowań społecznie akceptowanych
- uświadomi sobie, że nawet osoby agresywne przejawiają pozytywne odczucia,

3. Nawiązywanie pozytywnych interakcji

- rozwój umiejętności nawiązywania i utrzymywania pozytywnych interakcji z innymi dziećmi w przedszkolu,
- kształtowanie umiejętności interpersonalnych,
- kształtowanie poczucia przynależności do danej grupy

Sposoby:

1. Zawarcie kontraktu grupowego
2. Zabawy i tańce integracyjne
3. Zajęcia plastyczne w małych zespołach
4. Pogadanki i rozmowy

Dziecko:

- uczy się podporządkowywać regułom i normom oraz poleceniom wydawanym przez nauczyciela,
- uczy się współdziałać w zespole, uzgadniać wspólną drogę działania

- uświadomi sobie, iż w grupie można czuć się bezpiecznie
- będzie wiedziało, że każdy ma równe prawa i swoje potrzeby, z którymi należy się liczyć
- będzie potrafiło przełamywać złości, przepraszać, nawiązywać kontakty z grupą po wybuchu złości
- będzie się dobrze czuło w grupie

4. Dostrzeganie, rozpoznawanie i nazywanie własnych oraz cudzych uczuć. Rozpoznawanie zachowań agresywnych:

- kształtowanie umiejętności rozpoznawania i nazywania uczuć własnych i innych,
- kształtowanie umiejętności rozpoznawania zachowań, które sygnalizują agresję

Sposoby:

1. Zabawy integracyjne wg pomysłu n-li, pedagogika zabawy
2. Ćwiczenia i zabawy ruchowe (z elementem wygrywania i przegrywania, ale też takie w których nie ma rywalizacji)
3. Zajęcia plastyczne, np. malowanie uczuć itp.
4. Swobodne i kierowane rozmowy na temat przeżywanych stanów emocjonalnych
5. Wyrażanie stanów uczuciowych za pomocą głosu, gestykulacji, mimiki-pantomima

Dziecko:

- będzie umiało rozpoznać i nazwać swoje oraz cudze uczucia
- uświadomi sobie, iż za własne postępowanie ponosi się odpowiedzialność
- nauczy się uświadamiać sobie własne uczucia, będzie wiedziało, że każdy ma prawo czuć złość
- nauczy się kontrolować swoje uczucia
- pozna sposoby wyrażania uczuć
- będzie umiało przyjąć krytykę bez obrażania się
- będzie umiało odpowiedzieć na pytanie „Co to jest agresja?”

5. Pokojowe rozwiązywanie konfliktów:

- kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów,
- kształtowanie umiejętności przedstawiania swojego punktu widzenia bez użycia agresji zarówno słownej, jak i fizycznej

Sposoby:

1. Zabawy sytuacyjne, ruchowo-naśladowcze, symulacyjne
2. Rozmowy kontrolowane i kierowane
3. Spis przyczyn konfliktów zachodzących w grupie
4. Kontrakty grupowe
5. Gazetka ścienna na temat przyjaźni
6. Prace plastyczne

Dziecko:

- poznaje sposoby przezwyciężania zatargów,
- nauczy się pokojowego rozwiązywania konfliktów bez stosowania agresji,
- będzie skłonny do godzenia się ze skłóconymi osobami,
- będzie potrafiło przeforsować swój pomysł, zdanie bez wywierania presji na grupie,
- nauczy się akceptować decyzje innych,
- będzie potrafiło zespołowo szukać rozwiązań,
- będzie umiało podporządkować się normom i umowom przyjętym w grupie,
- pozna sposoby odpierania ataków agresji zamiast reagować agresją na agresję,
- nauczy się kontrolować własne zachowanie,
- uświadomi sobie, że można zwyciężać bez użycia siły fizycznej,
- wykształci u siebie nawyk uczciwej gry i współzawodnictwa,
- uświadomi sobie, że zwycięstwo zależy od umiejętności koncentracji uwagi, zręczności, współdziałania a nie od przemocy fizycznej i werbalnej.

PODEJMOWANIE INTERWENCJI W SYTUACJACH SZCZEGÓLNYCH ZAGROŻEŃ

Interwencja w sytuacjach zachowań agresywnych, to kompleksowy system działań zmierzających do zmiany zachowania sprawców i ofiar agresji i przemocy. Interwencja może być skuteczna tylko wtedy, gdy w placówce zostanie wprowadzony, zaakceptowany i konsekwentnie stosowany przez nauczycieli i rodziców jednolity system reagowania na przemoc i agresję.

Należy reagować na **każdą** sytuację związaną z agresją i przemocą - brakiem reakcji komunikujemy dzieciom, że mają prawo tak się zachowywać.

Doraźne sytuacje wymagają szybkiej i zdecydowanej interwencji wychowawcy. Działania powinny być konsekwentne. Ważne jest, aby wykazywać jednocześnie troskę o dziecko (dotyczy to zarówno ofiary jak i sprawcy). Nie należy potępiać dziecka, ale wskazywać na zachowania, których nie aprobujemy i wyrażać swoją niezgodę na stosowanie agresji i przemocy. Każdą sytuację należy wnikliwie rozpatrywać. Konieczne jest współdziałanie z innymi nauczycielami i udzielanie sobie nawzajem wsparcia. Doraźne sytuacje wymagają szybkiej i zdecydowanej interwencji wychowawcy.

Osoba podejmująca interwencję powinna unikać:

- agresji fizycznej,
- agresji słownej (nie obrażać, nie zawstydzать, nie oceniać dziecka)
- wchodzenia w rolę sprawcy, by mu pokazać, co czuje osoba poszkodowana
- długich monologów i moralizowania,
- okazywania niepewności,

Powinna natomiast :

- mówić prosto i jasno,
 - reagować stanowczo,
- traktować sprawcę jako osobę, która może sama wziąć odpowiedzialność za swoje czyny,
- jeśli to konieczne to użyć tylko tyle siły, ile potrzeba np. do rozdzielenia bijących się dzieci,
 - szanować dziecko (**mówić o zachowaniu, nie o osobie**).

Interwencja wychowawcy powinna zostać odnotowana w dokumentacji – zgodnie z przyjętymi przez przedszkole procedurami. W przypadku braku efektu interwencji doraźnej nauczyciel powinien podjąć dalsze działania:

1. Przeprowadzić rozmowę z dzieckiem o jego zachowaniu:

- jeżeli w zdarzeniu przemocy uczestniczy więcej niż jedna osoba należy rozmawiać z każdym z osobna, zaczynając od lidera grupy,
- miejscem rozmów powinno być pomieszczenie zapewniające spokój i brak świadków,
- nauczyciel, który decyduje się na przeprowadzenie rozmowy powinien jasno określić jej cel,
- nauczyciel powinien opisać zachowanie dziecka, które jest powodem rozmowy,
- należy upewnić dziecko, że nauczyciel chce mu pomóc,
- sprawca musi otrzymać od nauczyciela jasny i jednoznaczny komunikat o braku akceptacji zachowania agresywno- przemocowego,
- należy dać dziecku szansę wypowiedzenia się na temat zachowania będącego powodem interwencji,
- wysłuchać, stosując aktywne metody słuchania,
- jeżeli dziecko milczy należy powrócić jeszcze raz do propozycji pomocy,
- omówić z dzieckiem skutki przejawianych przez niego zachowań oraz poinformować o potrzebie spotkania z rodzicami.

2. Omówić z rodzicami zachowanie dziecka.

Ustalić strategię współpracy rodziców z przedszkolem – pozyskać ich do współpracy, ustalić jej zasady. Opracować wspólnie z rodzicami projekt kontraktu dla dziecka. Określić w nim zachowania nieakceptowane, oczekiwania wobec dziecka. Ustalić katalog kar i nagród, terminy wykonania poszczególnych zadań określonych w kontrakcie.

Ustalić hierarchię konsekwencji oraz zasady odzyskiwania przywilejów. Wspólnie z dzieckiem i rodzicami przyjąć ostateczną wersję kontraktu.

3. Monitorować realizację kontraktu.

W przypadku braku efektów przyjętego kontraktu, notorycznie powtarzającym się zachowaniom nieakceptowanym społecznie, przedszkole powinno podjąć dalsze działania, w tym wynikające z przepisów prawa.

W rozmowach z dziećmi - ofiarami agresji należy pamiętać, aby:

- okazać ciepło i akceptację,
- aktywnie, uważnie słuchać,
- dostosować się do sposobu mówienia, siedzenia dziecka,
- zadawać pytania ułatwiające nawiązanie kontaktu,
- unikać zbyt wielu dociekliwych pytań,
- powiedzieć dziecku o swoich intencjach,
- wczuć się w stan emocjonalny dziecka,
- być cierpliwym – dawać czas na udzielanie odpowiedzi,
- nie oceniać dziecka ani zdarzeń, które przedstawia,
- nie podważać jego wypowiedzi,
- nazywać uczucia dziecka,
- nie mówić za dziecko,
- nie wyręczać dziecka,
- pokazać dziecku jego mocne strony, dowartościować je,
- docenić odwagę dziecka, kiedy mówi o bolesnych dla siebie zdarzeniach,
- uszanować jego odmowę i lęk, kiedy nie wskazuje sprawców,
- przypomnieć dziecku normy i prawa, które go chronią,
- informować dziecko o wszystkim, co zamierzamy zrobić w tej sytuacji,
- pomóc dziecku w poradzeniu sobie z sytuacją,
- zmotywować je do współpracy (z wychowawcą, psychologiem, przedstawicielami innych instytucji) w celu rozwiązania problemu

Rodzice dziecka będącego ofiarą przemocy i agresji powinni być poinformowani o problemie i otrzymać wsparcie i pomoc ze strony przedszkola.

BIBLIOGRAFIA

- Janowski A., *Poznanie uczniów*, WSiP, Warszawa 1991.
Meyer-Glitza E., *Kiedy Pani Złość przychodzi z wizytą*, „Jedność”, Kielce 2001
Pilkiewicz M., *Techniki socjometryczne. Wprowadzenie do badań* [w:]
Materiały do nauczania psychologii, s. III , t. 2, red. L. Wołoszynowa, PWN
Warszawa 1973.
Weston D. Ch., Weston m. S., *Co dzień mądrzejsze*, Pruszyński i S-ka, W-wa 1999